

Vrtnarjev koledar – september

September naznanja koledarsko kot tudi meteorološko jesen. Noči se že daljšajo, jutra in večeri so že hladnejši, kakšen dan pa nas razveseli toplo jesensko sonce; ampak ni dvoma, v deželo prihaja jesen. Vsa narava se pripravlja na počitek. Staro slovansko ime za september je kimavec, ker je sadje na drevesu že zrelo in 'kima', da ga pobere.

Zelenjavni vrt

V septembru nas čaka veliko dela s pobiranjem plodov in skladiščenjem, a se oziramo tudi na posevke za naslednjo pomlad.

Če smo paradižnik in papriko vzgajali v plastenjaku ali pod nadstreškom, te vrste plodovke še vedno lahko pobiramo. Paradižnik je letos na prostem kmalu propadel zaradi krompirjeve plesni. Letošnje poletje ni skoparilo s padavinami in le redkim ga je konec avgusta uspelo obvarovati pred širjenjem bolezni, ko so se pojavila tudi prva meglena jutra. Bučke po hudi vročini znova rastejo in cvetijo in če se bodo nadaljevali topli sončni dnevi, jih bomo pobirali vse do konca meseca.

V teh dneh pobiramo še stročji fižol, korenček, blitvo, rdečo peso, solato, poletne sorte endivije in radiča; skratka zelenjavni vrt nam nudi v tem mesecu še obilico sveže, doma pridelane zelenjave.

V septembru na proste grede posejemo zimske sorte solat; tako krhkolistne kot mehkolistne. Sejemo v vrste, da jih bomo lahko spomladi, takoj, ko bo to dopuščalo vreme, oskrbeli. Prav tako lahko sejemo še špinačo in motovilec. Morda niste vedeli, da v septembru lahko posejemo še redkvico? V zaščitene prostore še lahko sadimo sadike radiča in endivije. Režemo tudi različna zelišča in dišavnice, kot sta npr. peteršilj in drobnjak, ki ju lahko posušimo.

Konec meseca priporočam sajenje zimske čebule iz čebulčka. Priljubljena sorta čebule Majski srebrnjak bo obrodila naslednjo pomlad, v maju. Če pa ste čebulo posejali v avgustu bo potrebno razsajanje rastlin ob koncu meseca. V obeh primerih pa že sedaj razmišljajmo na to, da bomo rastline zgodaj spomladi pokrili s koprenasto folijo, ki bo preprečila nalet čebulne muhe.

Gred, ki jih bomo ta mesec posejali na novo, ne gnojimo in jih le plitvo rahljamo. Na grede, ki ostanejo proste, posejemo rastline za zeleni podor. Lahko uporabimo seme kapusnic, za katere je značilno, da delujejo razkužilno na tla ali pa seme metuljnic, ki tla dodatno obogatijo z dušikom. V zadnjem času je poleg facelije, oljne redkve, bele gorjušice, priljubljena tudi ajda, ki razplevela tla.

Trata

Trato v septembru le še redno kosimo in le v primeru večje pojavnosti širokolistnih ali ozkolistnih plevelov uporabimo ustrezen herbicid, ki deluje preko listne mase. Če je plevela malo, ga odstranimo ročno. Iz zelenice redno odstranjujemo odpadlo listje. Kot mejnik za setev trave je veljal datum; 8. september ali mala maša, saj trava v tem obdobju do zmrzali (1. november) razvije dovolj močan koreninski sistem in jo ne uniči daljše obdobje snežne odeje.

Gnojenja z gnojili, ki vsebujejo dušik v tem času ne priporočam, če pa želimo spomladi imeti lepo, zdravo trato, priporočam gnojenje s počasi topnimi gnojili, z večjim deležem vsebnosti kalija in fosforja.

Še posebej kalij vpliva na odpornost trave na pojav snežne plesni in poveča odpornost na poškodbe mraza.

Sadni vrt in vinograd

V sadnem vrtu in vinogradu so dela v septembru omejena na pobiranje plodov. Ko pobereмо plodove, moramo odstraniti tudi bolne in gnile plodove, da bomo zmanjšali možnost okužb v naslednjem letu. Ravno tako moramo redno odstranjevati odpadlo listje. Postavljamo tudi hotele za insekte, v katere se bodo spomladi naselile koristne žuželke in ptičje hišice, ki bodo nudile zavetje pticam pevkam.

Čas je tudi za sajenje toploljubnih sadnih rastlin; kot so breskve in nektarine. Prav tako sadimo tudi maline in robide. Ob sajenju damo v sadilno jamo dovolj preperelega hlevskega gnoja.

Tudi za presajanje jagod je september primeren čas. Če so jagode na istem mestu že več kot 3 leta se lotimo njihove obnove. Star nasad izkopljemo, dodamo kompost in sadike jagod razdelimo ter posadimo na ustrezno razdaljo (30 x30 cm). Jagode razmnožujemo z delitvijo, kjer ima vsaka na novo dobljena rastlina svoj koreninski sistem, lahko jih razmnožujemo tudi z živicami. Pri obnavljanju nasada jagod si lahko umislimo dvignjeno gredo, ki bo nudila rastlinam večjo zalogo organske snovi, preprečevala nenadzorovano širjenje rastlin in olajšala oskrbo ter spravilo slastnih sadežev.

Septembra dozorevajo tudi plodovi vse bolj priljubljene Asimine (*Asimina triloba*) ali indijanske banane. Okus ploda je nedoločen in spominja na mešanico okusov med mangom, banano in ananasom. Drevo je nezahtevno in ne potrebuje varstva pred boleznimi in škodljivci; ravno nasprotno, sveže ali posušene liste uporabljamo lahko za zatiranje škodljivcev. Listje se v jeseni obarva rumeno, sicer pa cveti zgodaj spomladi z rdečimi cvetovi. Drevo je uporabno tudi v okrasne namene.

V vinogradih se bliža trgateg, nekatere zgodnje sorte trte je že bilo potrebno pobrati. Delo se iz vinogradov seli v kleti. Sedaj mora za dobro letino poskrbeti kletar.

Okrasni vrt

Na vrtu z okrasnimi rastlinami so že konec avgusta zacvetele jesenske astre, nedvoumne znaniteljice jeseni. Poznanih je veliko različnih vrst; od visokih do nizkih, z drobnimi ali nekoliko večjimi košastimi cvetovi, vse pa privabljajo čebele na eno izmed zadnjih paš pred zimskim počitkom. Dalje še vedno bogato cvetijo, redno jim odstranjujemo odcvetele dele. Tudi na balkonsko in terasno zasaditev ne smemo pozabiti, redno jih zalivamo in tedensko dognojujemo. V primeru, da je katera rastlina že slabša v rasti ali neuglednega izgleda, pa sadiko že lahko nadomestimo s pestro izbiro jesenskih trajnic in dvoletnic, ki so že na voljo v vrtnih centrih.

Pri vrtnicah vršimo redno oskrbo proti boleznim in škodljivcem ter plevelom. Več dela z vrtnicami bomo imeli v prihodnjem mesecu.

Tudi za žive meje bomo poskrbeli v naslednjem mesecu, ko se bomo bolj intenzivno pripravljali na prihod zime. Ta mesec je namenjen obnovitvi zalog v skladiščih in kletih. V teh čudnih časih, ki jih preživljamo v primežu zdravstvene krize, je imeti vrt, gibati se v naravi, pravi privilegij.

Romana Špes, mag. kmetijstva

Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje